

RA EFESIO

RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ā BI 'YOPABI YA GAMFRI ME EFESO

**Ra apostol Pablo opabi ya
gamfri me Efeso**

1 ¹ Núgui drá Pablo rá apostolgui ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo. AjuꞤ go rá paha'Ꞥ pa bi hñuxcagui dega apostol. Dí op'ahꞤ nú'ahꞤ zi cuhꞤ guí 'buhꞤbꞤ Efeso guí camfrihꞤ ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo ne yá meti'ihꞤ AjuꞤ.

² AjuꞤ ma DadahꞤ ne ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo da jap'ahꞤ ne da max'ahꞤ pa gui 'buhꞤ te rá 'ñientho.

**AjuꞤ xa japi nú'Ꞥ to'o xa gamfri
ra Zidada Jesucristo**

³ Ga xocambenihꞤ AjuꞤ ma DadahꞤ nú'Ꞥ to rá Dada nehe ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo, ngue'Ꞥ nu'Ꞥ xa 'racjꞤ gatho nú'Ꞥ ya japi ja pa guecjꞤ ngue'Ꞥ dí 'nathohꞤ co ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo, ja ra uenda ya dí 'buhꞤ con gue'Ꞥ nuni mahets'i.

⁴ Ante da hyoca nuna ra ximhai, nu'Ꞥ ya xqui huancahꞤ pa ga 'nathohꞤ co ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo, pa njabꞤ strá nt'axiguihꞤ ne hingra pe'tshꞤ ni 'nara ts'oqui ja rá thandi'Ꞥ.

⁵ Ante da hyoca ra ximhai, nu'Ꞥ ya xqui hñuxcahꞤ po rá dꞋanga hmꞋte pa bi jabꞋsiguihꞤ'Ꞥ. Hangué bá pehna ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo pa bi njabꞤ ngu nú'Ꞥ xqui hñuxcahꞤ. Gue'Ꞥ rá paha'Ꞥ, hangué bi beni njabꞤ da 'yot'e.

⁶ Nú'Ꞥ po rá hñoja'i bá pencahꞤ rá hmꞋca T'Ꞥ pa bi jabꞋsiguihꞤ, pa njabꞤ nuꞤ xi ga e'tsuahꞤ rá nsu po nú'Ꞥ ra hñoja'i pescaguihꞤ.

⁷ Ngue'Ꞥ po rá hñoja'i bá pehna rá

hmꞋca T'Ꞥ pa bi manga rá ji ja ra pont'i, y njabꞤ bi gutca ma thaihꞤ'Ꞥ, ne bi pungaꞤ gatho ma ts'oquihꞤ ngue'Ꞥ ya dí 'nathohꞤ con gue'Ꞥ.

⁸ Nehe ngue'Ꞥ ra dꞋangui rá hñoja'i pa guēcaguihꞤ hangué bi 'racjꞤ ndunthi ra mfeni ne ra mfꞋdi,

⁹ pa bi za dá pahꞤ nú'Ꞥ himi fꞋdi ma'met'o nú'Ꞥ xqui beni da 'yot'e'Ꞥ de rá paha sehe. Y go bi hñuxa ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo pa go da 'yot'e gatho ngu nú'Ꞥ xqui beni maya'bꞤ.

¹⁰ Nú'Ꞥ go gue'Ꞥ ma da ndꞋ de gatho nú'Ꞥ bí 'bꞤ mahets'i ne nú'Ꞥ 'bꞋcua ja ra ximhai. Go gue'Ꞥ xqui beni AjuꞤ da 'yot'e. Y ma da njabꞤ nú'Ꞥ ra pa'Ꞥ ngu xa beni AjuꞤ da nja.

¹¹ AjuꞤ bi huancahꞤ desde rá mꞋdi pa dyá bꞋsiguihꞤ'Ꞥ pa da 'racjꞤ gatho ngu nú'Ꞥ xqui beni da 'racjꞤ ngue'Ꞥ dí 'nathohꞤ co ma ZidadahꞤ ra Jesucristo. Gue'Ꞥ xqui beni da 'yot'e AjuꞤ, ne nu'Ꞥ ot'e ngu nú'Ꞥ xa beni ne ngu nú'Ꞥ ri ho'Ꞥ da 'yot'e.

¹² AjuꞤ bi 'yot'a njabꞤ pa núje dyá mꞋdi gamfrihe de ma zi HmuhꞤ ra Jesucristo ga e'tsuahe rá nsu'Ꞥ, pa njabꞤ ma'ra da nsunda'Ꞥ nehe.

¹³ Y nu'ahꞤ nehe ya xcá 'yotuahꞤ rá noya'Ꞥ nú'Ꞥ xicjꞤ hanja da za grá mpꞋhꞋhꞤ, ne xcá camfrihꞤ. Hangué nubyá guí 'nathohꞤ nehe co ma ZidadahꞤ ra Jesucristo ne guí e'tsuahꞤ rá nsu AjuꞤ nehe. Ne ra MꞋca NdꞋhi 'bꞋi ja ri corasohꞤ nehe, ngu nú'Ꞥ xqui ñꞋtcahꞤ AjuꞤ da 'racjꞤ. Y nú'Ꞥ go gue'Ꞥ 'nara seña gue ya yá bꞋsiguihꞤ AjuꞤ ngue'Ꞥ 'bꞋi ja ma corasohꞤ.

14 Nehe ngue'a ra Maça Ndahi 'bui con guecjü dí pahü gue Ajuü ma da 'racjü nehe gatho nú'a xa ñatcahü da 'racjü nu stí zixcahü de nuna ra ts'oximhai pa ma grá 'buhü 'nadbü con gue'a. Gatho gue'a da 'yöt'a Ajuü pa ma'na dra nsunda'a ne da t'e'tsua rá nsu.

Ra apostol Pablo apa Ajuü pa da umba ra mfaði ya gamfri

15 Nuguí stá øde gue xcá camfrihü ma Zidadahü ra Jesucristo, nehe stá øde de nú'a ra hmäte guí pe'tsuahe gatho nú'u ma'ra yá batsi Ajuü.

16 Hangué desde dá øde njabü, cada dí apa Ajuü por gue'ahü, hindí tsaya ga umbabi njamädi'a por gue'ahü.

17 Ajuü ma Dadahü go guesë'a xá nsunda ne go gue'a bá pehna ma zi Hmuhü ra Jesucristo pa bi 'ñutcaguihü tengu rá 'müi'a, dí apabi gue da 'ra'ahü ra mfaði ne ra hoga mfeni co rá ts'edi ra Maça Ndahi, pa ma'na da za gui pahü'a.

18 Nehe dí apabi'a da xoc'a ri mfenihü pa gui pahü xá hño gue dí tømhu ga 'buhü con gue'a ngue'a bi zoncahü pa dyá metiguihü'a. Nehe dí apabi pa gui pahü tengu yá nsunda nuya hño xa ñatcahü da 'racjü ngue'a yá batsiguihü'a.

19 Nehe dí apabi'a pa gui pahü hangü rá ndangui rá ts'edi'a. Y nura ts'edi'a gue'a faxcahü núju stá camfrihü'a.

20 Y guet'a rá danga ts'edi Ajuü bi japi bi yopa nte ma zi Hmuhü ra Jesucristo ne bi japi bi nangui de habü xqui nt'agui. Nepü bá umba rá hudi ja rá 'ñei'a nuni mahets'i.

21 Nehe bi hñuts'i'a pa da ndä de gatho ya ndä, ne de gatho nú'u to'o ha ra ts'utbi ne ra ts'edi ne ra hmanda nuua ja ra ximhai ne nuni mahets'i. Nehe bi umba 'nara nsu nú'a xi ra dangui de gatho ma'ra ya nsu nú'u ja ne nú'u ma da nja.

22 Nehe bi hñuts'i pa da ndä de gatho nú'a te ja ne nú'u 'bui. Nehe bi

thuts'i'a pa go dra ñaxu de ra nija, y nuju go guecjü rá nijaguihü'a.

23 Ha núju rá nijaguihü'a go guecjü rá ndo'yoguihü nehe, hangué con guecjü ri nxøgue rá ndo'yo'a, ne dí ohü ja rá 'ye'a, ne o ja rá 'ye gatho nú'a te ja ne nú'u 'bui.

Nu'u tó'o xa gamfri, xa mpøhø po rá hñoja'i Ajuü

2¹ Nu'ahü xqui 'medihü hmaha ma'met'o ja ya ts'oqui ne nguí øthü ya nts'o'müi, pe Ajuü ya xa 'ra'ahübya 'nara 'ra'yo te.

2 Nu'ahü nguí øthü ya ts'oqui ngue'a ngrí ðenbahü rá 'müi ra ximhai, ne nguí ø'tuahü rá paha ra ndä de ya ts'ondahi nú'a ri mpefi ja yá mfeni nú'u hingui øta Ajuü.

3 Ma'met'o gathoguihü ndí 'buhü nehe ngu gra 'mü'u, ne ndí ø'tuahü yá ts'onc'at'i ma ndo'yohü, ne ndí øthü gatho nú'a ndí benga ja ma mfenihü xá nts'o. Hangué nuju hønse rá cue Ajuü ndí tømabahü xa zæcjü ngu nú'a ma da zædi nú'u hingyá gamfri.

4 Pe Ajuü xi ra dangui rá nthecate ne rá hmäte pa guecaguihü.

5 Hangué ngu bi japi bi yopa nte ma zi Hmuhü ra Jesucristo, njabü nehe bi 'racjü ma 'ra'yo tehü, ngue'a ya stí 'mehmahü ja ma ts'oquihü, ja ra uenda ya stí tuhmahü. Hangué po rá hñoja'i Ajuü bi pøhøguihü.

6 Nehe ngu bi gaxa ma zi Hmuhü ra Jesucristo de habü xqui nt'agui, njabü nehe bi gaxcahü, ne ja ra uenda ya dí hudihü co ma zi Hmuhü nuni mahets'i, ngue'a ya dí 'nathohü con gue'a.

7 Bi 'yøtcahü njabü pa nuya pa bra 'ñepü ma da faði tengü rá ndangui rá hñoja'i bi mescahü, ne tengü ra hño bi 'yøtcahü ngue'a bá pehna ma zi Hmuhü ra Jesucristo pa bi pøhøguihü.

8 Ajuü po rá hñoja'i bi pøhøguihü ngue'a dá camfrihü, y hingue de guecsehü, nu Ajuü go guesë bi 'yöt'a gatho pa bi pøhøguihü.

9 Hinto xa mpøhø po 'nara hoga 'befi xa 'yøt'e, pa njabũ hinda za to da 'ñets'i.

10 Ajuã go gue'a bi hogaguihũ ma'ra'yo ngue'a ya dí 'nathohũ co ma zi Hmuhũ ra Jesucristo. Y bi hogaguihũ ma'ra'yo pa da za ga øthũ gatho nú'a xá hño ngu nú'a xqui beni Ajuã maya'bu ga øthũ.

**Nú'u ya xodyo ne nú'u hingyá
xodyo ya bi mádi po ra
Zidada Jesucristo**

11 Hangue por gue'a nú'ahũ hingyá xodyohũ oguí pumfrihũ gue desde maya'bu gatho nú'u ya ja'i himyá xodyo mi 'bui yabu de Ajuã, ne nixi himi pe'tsa ra seña ja yá ndo'yo ngu pe'tsa ya xodyo. Hangue nuya xodyo xi bi ãtsa'ihũ ne bi hñump'ahũ gue gyá ja'ihũ dega 'ñaseña, masque nura seña'a go 'nara ja'itho nú'a to øt'e.

12 Ma'met'o nguí 'buhũ yabu de ma zi Hmuhũ ra Jesucristo, ne nguí 'buhũ 'nambu de ya me Israel nú'u to'yo ya xodyo. Nu'ahũ himri 'ñep'ahmahũ nú'a ra cohi bi 'yøt'a Ajuã co ya me Israel, nixi hingo mri metihũ nú'a xqui hña'tuabi'u. Nixi te nguí tømahmahũ ngu nú'a guí tømhubya, ne nixi nguí pahmahũ Ajuã.

13 Ma'met'o nu'ahũ nguí 'buhũ yabu de Ajuã, pe nubyá ya gá jonihũ con gue'a ngue'a ma zi Hmuhũ ra Jesucristo bi manga rá ji po rá ngue'ahũ ne ya guí 'nathohũ con gue'a.

14 Núje dyá xodyohe ne nú'ahũ hingyá xodyohũ, po rá du ma zi Hmuhũ ra Jesucristo bi huata nú'a ra nthaqui dega nt'ãtsate xqui 'uegahũ. Y bi 'yøt'e pa dá 'nada ra hninihũ ne pa dá mádihũ.

15 Nu mi du ja ra pont'i'a, gue'bu bi huata nú'a ra nt'ãtsate, ngue'a gue'bu bi hñacua rá ts'edi ra ndaxjua ley con gatho yá hmanda ne yá nzai. Hangue

de nú'u yoho ya hnini, nu'á bi hyoca 'nada ra hnini ngue'a ya bi 'natho con gue'a. Hangue ya bi za bi mádi'u.

16 Nu mi du ja ra pont'i'a, gue'bu bi huata nú'a ra nt'ãtsate mi pe'tsa nú'u yoho ya hnini'u. Hangue nubyá bi za bi mádi'u ne bi za bi mádi'u nehe co Ajuã, ngue'a ya bi 'nada ra ndo'yo'u co ra Zidada Jesucristo.

17 Hangue numa zi Hmuhũ ra Jesucristo bi 'ñehe pa bi zocaguihũ ne bi xicju gue ya bi za dá mádihũ co Ajuã, nú'ahũ nguí 'buhũ yabu de gue'a ne núje dyá xodyohe ndí 'buhẽ guetbu de gue'a.

18 Y nubyá ngue'a ma zi Hmuhũ ra Jesucristo bi du por guecju, gathoguihũ ngu ya xodyo ngu nú'u hingyá xodyo da za ga jonihũ co Ajuã ma Dadahũ co rá ts'edi ra Maça Ndahi nú'a xa t'acju mahyegui.

19 Hangue por gue'a nu'ahũ ya hinguí 'nañohũ nixi gyá nzøhøhũ, ngue'a nubyá ya gyá menguhũ de ja rá hnini Ajuã nehe, ne yá bãtsi'ihũ nehe'a ngu gatho ma'ra ya gamfri.

20 Y mahyegui ya dí 'buhũ ja rá nija Ajuã. Nurá nija Ajuã nja ngu 'nara ngu thoqui. Numa zi Hmuhũ ra Jesucristo nja ngu ra mudi do xa 'begui pa bi thoqui ra nija, y núje dyá apostolhe ne nú'u ma'ra yá 'mehni Ajuã go guecje dí njahe ngu dyá mudi jadohe, ha nu'ahũ guí njahũ ngu ya do ri he'tsa nú'a ra jado.

21 Y ngu 'nara ngu rí bøts'e mahyegui yá jado, y nura mudi do go gue'a ri ndude gatho rá hñũ ra ngu, njabu necju rá nijaguihũ Ajuã 'yo grá ntehu. Ne dí 'yohũ co 'nada ra mfeni co ma zi Hmuhũ ra Jesucristo, y nú'a go gue'a ri 'racju ra ts'edi pa núju rá nijaguihũ Ajuã ga 'buhũ strá nt'axi.

22 Ngu'ahũ nguje dí 'nathohũ co ma zi Hmuhũ ra Jesucristo ne go grá 'yo grá ntehu mahyegui con gatho ma'ra ya gamfri pa drá maça nijaguihũ Ajuã habũ da za da 'mũ rá Maça Ndahi Ajuã.

Ra apostol Pablo bi thuts'i pa da xipa rá noya Ajuá nú'u to'o himyá xodyo

3 ¹ Hangué ringue'a dí apabi Ajuá por gue'ahú, núgui drá Pablo dí jot'ua fadi ngue'a dí pëpabi ma zi Hmuhú ra Jesucristo, ne ngue'a dí zo'ahú de gue'a, nú'ahú hingyá xodyohú.

² Pøde ya guí padihú gue Ajuá po rá hñoja'i xa 'bëpcagui pa ga xi'ahú de rá maça noya'a.

³ Nú'á go guesé'a bi xicagui pa go dá padí nú'á mi beni'a, y nú'á bi xicagui himi faditho. Y go gue'a ya stá op'ahú masque co 'na yoho ya noya ja nuna cartana.

⁴ Y nu xcrí hñe'thú, ma da zo ri mfenihú gue Ajuá go bi xicagui nú'á mi beni go da 'yøt'a ma zi Hmuhú ra Jesucristo.

⁵ Y nú'á bi xicagui hinto xqui badi ma'met'o. Pe nubyá há, po rá Maça Ndahi Ajuá stá pahé nú'á mi beni'a, núje dyá 'mehnihe de gue'a ne dí mamfe rá noya'a.

⁶ Ne guehna nú'á bi xicagui Ajuá gue nú'u hingyá xodyo ya da za da mbatsi de Ajuá nehe, mahyegui ngu ya xodyo. Hangué núje dyá xodyohe ne nú'ahú hingyá xodyohú ya dí 'nada ra ndo'yohú co ma zi Hmuhú ra Jesucristo. Ne gathoguihú go ma metihú nú'u yá hña'ti Ajuá ngue'a dí 'nathohú co ma zi Hmuhú ra Jesucristo ne dí camfrihú ra maça noya.

⁷ Y nú'á ra maça noya'a go xa hñuxcagui Ajuá pa ga xi'ahú'a. Gue'a ra maça 'befi bi 'racagui Ajuá po rá hñoja'i co rá danga ts'edi.

⁸ Pa guequi dí beni gue hinte drí muui de gatho ma'ra ya cu. Pe Ajuá po rá hñoja'i bi 'racagui nuna ra hoga 'befi pa ga xi'ahú nú'ahú hingyá xodyohú de gatho ya danga japi nú'u drí t'acjü ngue'a dí camfrihú ma zi Hmuhú ra Jesucristo. Xi ndunthi'u, ne hinda za ga pahú hangu yá ndunthi'u.

⁹ Y Ajuá xa 'bëpcagui ga xipabi gatho ya ja'i nú'a xqui beni maya'bú ne hinxqui 'ñuditho. Nehe go guet'a Ajuá bi hyoca gatho nú'a te ja ne gatho nú'u 'bui.

¹⁰ Nú'á mi beni Ajuá hinxqui 'ñudi maya'bú, pe nubyá há, ya xa 'ñutcaguihú núju rá nijaguihú'a. Y po rá nguecjü, asta nuya enxé nú'u bí há ra ts'edi nuni mahets'i ya padí nehe'u nú'a xqui beni Ajuá.

¹¹ Ngu nú'a xqui beni Ajuá maya'bú gue'a bi nja, y numa zi Hmuhú ra Jesucristo xqui thuts'i pa go gue'a da 'ñehe da 'yøt'a nú'a xqui beni Ajuá.

¹² Nújü dí 'nathohú co ma zi Hmuhú ra Jesucristo hangue dí pe'tshú ra nsequi ga ñahú co Ajuá nsi ra ntsu ni ra ntsa ngue'a dí camfrihú'a.

¹³ Hangué oguí tu ri müihú ngue'a dí tho ya ts'othogui por gue'ahú. Nu'a gui 'yøthú, johyahú, ngue'a nú'a dí thogui go 'nara hño pa gue'ahú.

Rá hmäte ma zi Hmuhú ra Jesucristo

¹⁴ Hangué ringue'a drí ndandi-ñahmu ja rá thandi Ajuá ma Dadahú nú'a to'o rá Dada ma zi Hmuhú ra Jesucristo.

¹⁵ Go guet'a rá Dada nehe gatho nú'u to'o camfri ne 'bëcuatho ja ra ximhai ne nú'u ya bí 'bui nuni mahets'i.

¹⁶ Go gue'a ma Dadahú nú'a to'o xi ja ndunthi yá japi pa da 'racjü, dí apabi da 'ra'ahú ndunthi ra ts'edi po rá Maça Ndahi'a.

¹⁷ Nehe dí apabi gue da zedi ri jamfrihú pa da 'müi xá hño ri corasohú ngue'a ja guehni 'bui ma zi Hmuhú ra Jesucristo, ne pa gui 'bühú xá hño ja rá hmäte Ajuá, nja ngu ya 'lyüza ri cuna mbo ra hai.

¹⁸ Nehe dí apabi Ajuá pa da za gui pahú xá hño hangu rá ndangui ne rá nsunda rá hmäte ma zi Hmuhú ra Jesucristo, ngu dí apabi da badi nehe gatho ma'ra ya gamfri.

19 Dí apabi pa gui patuahü rá hmäte'a, masque nurá hmäte ma'na ra dangui que ma mfenihü. Nehe dí apabi Ajuá gue xi da 'yoda ri mfenihü'a, pa njabü da za gui hñañhü gatho nú'a ne da 'ra'ahü'a, ne gui 'bühü ngu gra 'müi'a.

20 Nubyá drá nsunda Ajuá nú'a to'o há ra ts'edi pa ma'na xi da 'yøt'a ndunthi de gatho nú'a dí aphü ne nú'a dí beñhü ngue'a nu'á xi ja rá ts'edi, y nurá ts'edi'a ri mpefi ja ma corasohü.

21 ¡Nújü rá nijaguihü Ajuá ne drí 'nathohü co ma zi Hmuhü ra Jesucristo, nzantho ga nsundahü Ajuá desde nubya y pa nzantho! Njabü gue'a.

Dí 'nathohü po ra Mäca Ndähi

4 1 Nuguí dí jot'ua fadi po rá noya ma zi Hmuhü, hangue hñuxhü nt'øde xá hño núna dí xi'ahü. Dí bante'ihü gue gui 'yohü xá hño ngu rí 'ñehe ngue'a Ajuá xa zohn'ahü pa dyá batsi'ihü'a.

2 Ogrí 'ñets'ihü. Mpe'tsuahü ra t'equ'e'i 'na ngu ma'na, ne ntsetuahü 'na ngu ma'na, ne mádi'hü 'na ngu ma'na.

3 Nu'ahü guí 'nathohü ngue'a ra Mäca Ndähi 'bui ja ri corasohü, hangue 'yøthü ra ts'edi pa gui pe'tshü 'nada ra mfeni ne gui 'bühü co ra hoga'müi.

4 Nujá dí 'nada ra ndo'yohü co ma zi Hmuhü. 'Nada ra Mäca Ndähi 'bui ja ma corasohü. Ajuá xa zoncahü pa ga pe'tshü 'nada ra nthø'mate.

5 'Nada ma zi Hmuhü dí xøcambenihü. 'Nada ra jamfri dí pe'tshü. 'Nada ra sistehe stá hññhü.

6 'Nat'a Ajuá 'bui, ne go gue'a ma Dadahü ne ra Dada de gatho nú'u ma'ra to'o camfria'a. Y nú'á go gue'a ri manda de gatho, ne go gue'a 'bui con guecju, ne 'bui ja ma corasohü cada 'na de guecju.

7 Cada 'na de guecju ma zi Hmuhü ra Jesucristo xa 'racju 'nara 'befi pa ga pehü y nehe bi 'racju ra

mfadi ne ra ts'edi pa ga pehü nú'a ra 'befi xa 'racju.

8 Hangue bi nja ngu nú'a mänga ja ra Mäca T'ofò habü ena:

Ma zi Hmuhü bi ntäte de nú'a to'o xqui ntätehma, nepü bi yopa mengui pa mahets'i, ne de guehni bá pempa ra ts'edi ya ja'i pa bi umba yá 'befi cada 'na.

9 ¿Te rí bøni da 'ñena nú'a ra noya ena gue ma zi Hmuhü "bi yopa mengui pa mahets'i"? Ne da 'ñena gue nu'á mbi 'bü mahets'i nepü bá cai pa guecua ja ra ximhai.

10 Y nú'a bá cai pa guecua ja ra ximhai, go guet'a bi yopa menga mahets'i pa da manda gatho nú'a te ja ne nú'u 'bui.

11 Nú'á bi 'racju ma 'befihü ne bi 'racju ra mfadi ne ra ts'edi pa ga mpehü ja rá 'befi'a. Bi hñuxcaguihü 'ra dega apostol, ma'ra pa da mämba rá noya Ajuá, ma'ra pa da zofò ya ja'i, ma'ra pa da ma'yo ja ya nija, y nu ma'ra pa da nxahnate ja ya nija.

12 Hangue numa zi Hmuhü njabü bi hñuxa nú'u ya mefi'u co 'rama'na'ño yá 'befi bi umbi pa da maxa gatho ma'ra ya cu, pa njabü nehe nú'u ma'ra ya cu da mefi nú'a ra 'befi xa t'umbi. Nú'á bi 'yøt'a njabü pa ma'na da te rá nija.

13 Hangue njabü drí mfaxhü 'na ngu ma'na, asta hinga camfrihü xá hño co 'nada ra mfeni, ne asta hinga pahü xá hño ma zi Hmuhü ra Jesucristo rá T'ü Ajuá, ne asta hinga 'bühü xá hño ngu gra 'mü'a.

14 Ya hinga njahü ngu ya batsi rí maua rí mani pa go ga tenhü ma'ra ya nt'utuate nú'u xa bense ya ja'i ja yá ts'omfeni ne utcaguihü 'ñena xi majuani nú'a udi pa da hyacjhmahü.

15 Nu'a mahyoni ga øthü, ga sigui ga tenhü nú'a xi majuani co ndunthi ra hmäte, pa njabü ma'na ga 'bühü xá hño ngu gra 'mü ma zi Hmuhü ra Jesucristo nú'a to ra ñaxu de ra nija.

16 Nura nija nja ngu rá ndo'yo 'nara ja'i ri mpefi mahyegui. Numa zi Hmuhü ra Jesucristo go gue'a ra ñaxu de gatho, ne go gue'a 'racjü ra ts'edi pa ga pëhü nú'a ra 'befi xa 'racjü'a. Ha nujá drí mpefihü mahyegui ne drí mfaxhü 'na ngu ma'na ne drí mádiñü 'na ngu ma'na. Hangue njabü ma'na rí te rá nija Ajuá.

Ga 'buhü 'nara 'ra'yo 'müi ngue'a dí camfrihü ra Zidada Jesucristo

17 Dí 'bep'ahü de rá thuhu ma Zidadahü, ne dí xi'ahü gue oguí 'yohü ngu gra 'ño nú'u hingyá gamfri, ngue'a gatho nú'a bengá ja yá mfeni'u hinte ri muui,
18 ne xa zo ra 'bexuui ja yá mfeni. Nu'ú hinxa ne xa baði nú'a majuani ngue'a xi xá me yá coraso, hangue hingui pe'tsa ra 'ra'yo te ngu nú'a ri 'racjü Ajuá.

19 Ni ts'ü otho yá tsa, hangue xi xa 'ñent'a ja ya ts'oqui pa da 'yø't'a gatho nú'a go da ne'u con gatho yá paha.

20 Pe numa Zidadahü ra Jesucristo hinxa 'ñu't'ahü gui 'yøthü njabü.

21 Ngue'a xcá 'yøhü de gue'a ne xa t'u't'ahü nú'a majuani ngu nú'a bi 'ñudi'a.

22 Hangue por gue'a 'uehü de nú'a ri ndaxjua 'müihü guí pe'tshü, ngue'a xi xá nts'o nú'a ra 'müi'a, ngue'a nuri ts'omfenihü go gue'a ha'ahü pa gui nts'ocjü.

23 Ne 'buhü co 'nara 'ra'yo mfeni xá nt'axi.

24 Nehe 'buhü 'nara 'ra'yo 'müi, ngue'a Ajuá ya bi yopa hyoc'ahü ma'ra'yo pa gui 'buhü ngu gra 'müi'a, pa njabü xi majuani da za gui 'yohü xá hño co 'nara mfeni strá nt'axi.

25 Hangue por gue'a hyehübü ya ne'uamba, mañhü nú'a majuani 'na ngu ma'na, ngue'a gathoguihü ya dí 'nada ra ndo'yohü.

26 Nu'bü gui ncuehü, oxcrí øthü 'nara ts'oqui co ra cue, ne oxcrí ncuehü ya'a,

27 pa njabü hinda da'ahü ra ts'ondähi.

28 Nu'a tó'o ra be, ya odri mpe. Ma'na xá hño dá gü 'nara 'befi ne da mpefi xá hño, pa njabü da za da mats'i nú'u to'o hingui tsupabi.

29 Pa gui ñahü, oguí ñahü co ya ts'onoya, ñahü xá hño pa da za gui nuphü yá mfeni nú'u to'o da 'yø'ahü.
30 Ne oguí japhü da du rá müi rá Maça Ndähi Ajuá nú'a to'o 'bui ja ma corasohü, ne go gue'a 'nara seña gue ya yá batsiguihü Ajuá, ne nu'á ri sugaguihü asta hinda zixcaguihü Ajuá pa mahets'i pa grá 'buhüni con gue'a.

31 Nu'bü te da t'ø't'a'ihü, osti tsø't'a ri müihü. 'Bü to da xax'ahü, oxqui ncuehü nixi gui má'tihü ne nixi gui ntsanihü, ne oxqui øthü ma'ra ya ts'ot'ø't'e.

32 Nu'a mahyoni gui 'yøthü, gui nhyoja'ihü 'na ngu ma'na ne gui mádiñü 'na ngu ma'na, ne mpumbahü 'na ngu ma'na, ngu Ajuá xa pun'ahü por nú'a bi 'yø't'e ra Zidada Jesucristo.

Hanja rí 'ñepi da 'müi nú'u to'o yá batsi Ajuá

5 ¹ 'Yøthü ra ts'edi gui tembahü rá 'müi Ajuá, ngue'a gyá hmāca batsihü de gue'a.

² 'Buhü co 'nara hmāte, ngu bi mācaguihü ma zi Hmuhü ra Jesucristo ne bi du por guecjü. Bi unse rá te pa bi tho pa bi gutca ma thaihü, y nurá du'a bi hñani Ajuá ngu 'nara 'baha nú'a yäni xá cühi ne bi ho'a.

³ Nújü dyá gamfrihü hinga hñuxhü 'nara 'behñá nú'a hingo ma 'behñahü, nixi ga øthü ma'ra ya ts'onc'at'i de ma ndo'yohü, nixi ga øthü ra nduste co ra ts'onc'at'i dí pe'tshü, y nixi ga beñhü pa ga mañhü de nuya ts'ot'ø't'eya.

⁴ Hinga mañhü ya noya dega 'betsa, nixi ga 'ñant'ühü co ya noya xá nts'o, nixi ga thøta ma nehü te ga mañhü, ngue'a hindí 'ñepcahü ga øthü njabü. Nu'a ga øthü, ga xøcambenihü Ajuá.

5 Ya guí pahü gue nu'ü tó'o xi ya 'ñeja'i hingui tsa da yut'a ja rá hmanda Ajuá ne de ma zi Hmuhü ra Jesucristo, nixi nú'ü ma'ra to'o øt'a ma'ra yá ts'onc'at'i, ne ya nduste hingui tsa da yut'a ja rá hmanda Ajuá. Nura nduste ma'na go ri mađi ra ximhai que Ajuá.

6 Hangué oto sta hyacju da 'ñenju gue rá cue Ajuá hinda zucju 'bü ga øthü nuya ts'oquiya, ngue'a majuañi rá cue Ajuá ma da zudi nú'ü to'o hingui øte'a.

7 Hangué hinga ntsixhü co nú'ü to'o øt'a nuya ya ts'ot'øt'e.

8 Ma'met'o ndí 'buhü ja ra 'bexuui dega ts'oqui, pe nubyá ya dí 'buhü ja ra ñot'i ngue'a stá camfrihü ma zi Hmuhü ra Jesucristo. Hangué ma ga 'yohü ngu rí 'ñepcahü ngue'a ya dí 'buhü ja ra ñot'i.

9 Nu'á tó'o ya 'bü ja ra ñot'i øt'e nú'a xá hño, ne 'yo ngu rí 'ñehe, ne manga nú'a majuañi.

10 Hangué ma ga øthü ra ts'edi pa ga pahü ga øthü gatho nú'a ri ho Ajuá.

11 Y hinga tembahü yá 'müi nú'ü to'o 'yo ja ra 'bexuui dega ts'oqui, ngue'a nú'a øt'e'ü hinte ri muui. Nu'a ga øthü, ga zofohü'ü pa hinda sigui da 'yøt'a njabü.

12 Ngue'a asta 'nara 'betsa 'bü ga mañhü nú'a øt'e mant'agui nú'ü to'o 'bü ja ra 'bexuui.

13 Pe 'bü dra yot'i co ra ñot'i nuya ts'ot'øt'e øt'ü, nu'bü hä, da hnequi te rá 'be gatho øt'e'ü, ngue'a co ra ñot'i ri hnequi gatho.

14 Hangué xa t'ena njaua:

Nuhu, nú'i guí aha,
nangui de habü xa t'ac'a'i habü
xa t'agui nú'ü xa du,
y ma zi Hmuhü ra Jesucristo go
gue'a da yo't'a ri mfeni pa gui
'bui ja rá ñot'i'a.

15 Beñhü xá hño hanja grí 'buhü. 'Buhü co ndunthi ra hoga mfadi, oguí 'buhü ngu nú'a gra 'mü nú'ü hinte yá fadi.

16 Oguí 'yohübü grí 'beta ri orahü, nzantho 'yøthü nú'a xá hño, ngue'a xi xá nts'o ya pa dí 'buhübya.

17 Ogrí hñeguithohü, 'yøthü ra ts'edi pa gui pahü nda'a go rá paha Ajuá.

18 Ogrí ntiñhü, ngue'a nura nti ma'na da ja'ahü gui 'yøthü ya t'øt'e xá nts'o. Nu'a gui 'yøthü, 'yø'tuahü rá paha ra Mäca Ndañi.

19 Hñu'mba müihü 'na ngu ma'na gui tuthü ya salmo ne ya jahña ne ma'ra ya mäca thuhu. Tutuahü Ajuá ne xøcambeniñhü'a con gatho ri müihü.

20 Nzantho umfü njamađi Ajuá ma Dadahü de gatho nú'a da 'ñep'ahü de ja rá thuhu ma zi Hmuhü ra Jesucristo.

Ra hoga'müi ja yá ngu nú'ü to'o xa gamfri

21 'Ñøtuahü 'na ngu ma'na co rá ntsu Ajuá.

22 Nu'ahü 'behñahü medinthatihü, 'yøta ri ðamehü, y ja ra uenda go gui øthü ra Zidada Jesucristo.

23 Ngue'a nura 'ñøhø go gue'a ra ñaxu de rá 'behña, nja ngu ma Zidadahü ra Jesucristo go gue'a ra ñaxu de ra nija, ngue'a go gue'a xa pøhø ra nija, y nura nija go gue'a rá ndo'yo'a.

24 Nja ngu ra nija øta ma Zidadahü ra Jesucristo, njabü nehe mahyoni gui njahübü 'behñahü, gui 'yøta ri ðamehü de gatho nú'a da xi'ahü.

25 Y nu'ahü 'ñøhøhü medinthatihü, mađi ri 'behñahü, nja ngu ma Zidadahü ra Jesucristo ri maçaguiñü núju rá nijaguiñü'a, ne bi unse rá te pa bi za bi pøhøguiñü.

26 Bi du pa bi 'uegaguiñü de ma ts'oquiñü. Bi xuga ma corasohü co ra dehe, y nura dehe'a go gue'a rá noya'a.

27 Nu'a bi xuga ma corasohü pa drá nijaguiñü'a strá nt'axi. Bi 'uegaguiñü de ma ts'oquiñü ne de gatho ma nts'o'müihü, pa nu sta 'ñehe da zixcaguiñü pa grá 'buhü con gue'a, ya

hinga tuhü ni 'nara ts'oqui ngue'a ya strá nt'axiguihü.

²⁸ Nja ngu ma Zidadahü ri macaguihü núju rá ndo'yoguihü'a, njabü nehe nu'ahü 'ñöhöhü rí 'ñepi gui madi ne gui su ri 'behñahü ngu grí suse ri ndo'yohü. Nu'a tó'o ri su rá 'behña, gue'a ngu ri suse rá ndo'yo.

²⁹ Hinhya'mü to'o ri utsase rá ndo'yo. Cada 'na ri su rá ndo'yo ne ri umbabi te da zi, ngu ma Zidadahü ra Jesucristo ri sugaguihü núju rá nijaguihü'a,

³⁰ ngue'a go guecju rá ndo'yoguihü'a, ne cada 'na de guecju go dyá xeniü de rá ndo'yo'a.

³¹ Hangue ja ra Maca T'ofó ena gue ra 'ñöhö da zogui rá dada ne rá naná pa go da 'muhü rá 'behña y de ri yoho'ü ya da 'natho.

³² Nuna nt'utuatená xi ra dangui, ne ma de ra Zidada Jesucristo ne de rá nija'a.

³³ Hangue nu'ahü suhü ri 'behñahü ngu grí suse ri ndo'yohü. Y nu'ahü 'behñahü, umfü ra t'equ'ei ri damehü.

6 ¹ Nu'ahü batsihü, 'yöta ri dadahü ne ri nanahü ngue'a guí camfrihü ra Zidada y gue'a rí 'ñepi gui 'yöthü.

² 'Yöthü ngu manga ja rá noya Ajuá habü ena: "Umba ra t'equ'ei ri dada ne ri naná ne gui su." Nuna guehna ra müdi hmanda ri 'ñoui 'nara hña'ti.

³ Y nura hña'ti'a go gue'a nú'a "gui 'bü co 'nara johya, ne gui 'bü ndunthi ya jeya nuua ja ra ximhai."

⁴ Ha nu'ahü dadahü ne nanahü, oxqui japhü da ncue ri batsihü; zoföhü co ya hoga ts'ofó, ne 'ñutuahü rá noya ma Zidadahü.

⁵ Nu'ahü 'begohü, 'yöta ri hmuhü de nuua ja ra ximhai co ndunthi ra ntsu, ne co ndunthi ra t'equ'ei, ne con gatho ri müihü. 'Yöthü ra uenda gue go guí pephü ma zi Hmuhü ra Jesucristo.

⁶ Mpehü xá hño, pe hingue hönse ra ora hant'a ri hmuhü pa gui pönga ri

hmihü con gue'ü. 'Yöthü ngu rá paha Ajuá con gatho ri müihü, ne pepabihü ri hmuhü ngu rí 'ñepi gui 'yöthü ngue'a gyá 'begohü nehe de ma zi Hmuhü ra Jesucristo.

⁷ 'Yö'tuahü xá hño yá 'befi ri hmuhü co 'nara hoga paha. 'Yöthü ra uenda gue go guí pephü ma Zidadahü, hingo guí pephü 'nara ja'i.

⁸ Beñhü gue ma Zidadahü ma da 'racju ma thahahü ngu nú'a stá öthü, ngu ra 'bego ngu nú'a hingrá 'bego.

⁹ Nehe nu'ahü hmuhü, suhü xá hño ri 'begohü. Ogrí pidihü'ü. Beñhü gue ngu'ü ne ngu'ahü bí 'bü 'nari Hmuhü nuni mahets'i nú'a to'o hingui huahna ya ja'i.

Ga hñehü co nú'a ra he xa 'racju Ajuá ngu ri hñe 'nara soldado

¹⁰ Nubyá zi cuhü, zedihü co nú'a ra ts'edi xa 'ra'ahü ma Zidadahü.

¹¹ Ngu ri hñe 'nara soldado pa da ma ja ra tuhni, njabü nehe ma ga hehü ra he nú'a xa 'racaguihü Ajuá, pa hinda za da dajcju ra ts'ondahi co yá nthate.

¹² Ngue'a numa ncontrahü hingo 'nama mija'ihü. Nujú drí ntunhü co ya ts'ondahi nú'ü ri nhyaxa maña ja ra ndahi, ne co nú'ü ya ndá de ya ts'ondahi nú'ü ri manda ja ra 'bexuui jaua ja ra ximhai.

¹³ Hangue ngu ri hñe 'nara soldado, ga hñehü njabü nehe co nú'a ra he xa 'racju Ajuá, pa njabü nura ora da ne da hyacju ra ts'ondahi hinda za da dajcju, nujú go ma ga taphü'a ne ga 'bühü ngu nzantho, ne hinda za te da 'yötcahü.

¹⁴ Hangue ma ga zedihü. Nja ngu 'nara soldado ri ngut'a rá ngut'i pa da nja rá ts'edi ora 'yo ja ra tuhni, njabü nehe ga camfrihü nú'a majuanü pa da za ga zedihü. Ne ngu ri su rá coraso co nú'a ra nthaquü há ja rá tiña, njabü nehe ga nsuhü pa ga 'yohü xá hño pa hinte ga thohü.

¹⁵ Ngu ri su yá ua 'nara soldado pa da

za da 'ño xá hño ja ra tuhni, njabũ necjũ ma ga hñocjũ pa da za ga maha habũraza ga mañhũ ra maça noya nú'a udi ra hoga'mui.

16 Nehe ngu 'nara soldado ri hñã rá nthaquí ja rá 'ye pa da ntaquí, necjũ mahyoni ga pe'tshũ ra jamfri pa ga ntacjũ de yá nthate ra ts'ondãhi.

17 Ne ngu ri su rá ñãxu 'nara soldado co ra fui dega bõjã pa hinte da ja, njabũ nehe da za ga ntacjũ ngue'a dí pahũ gue ma zi Hmuhũ ra Jesucristo ya xa pøhøguihũ. Nehe nja ngu 'nara soldado dri hñã rá mahuai, ma xi ga paťuahũ xá hño rá noya Ajuã pa ga mañhũ, go gue'a ra mahuai ri 'racjũ ra Maça Ndãhi.

18 Ne de gatho núna di øthũ, nzãntho ga aphũ Ajuã. Ga aphũ co rá ts'edi ra Maça Ndãhi pa da maxcahũ de gatho nú'a da 'ñiehe, ne nzãntho ga ndø'mhũ ne hinga tsayahũ ga aphũ Ajuã, ne ga aphũ por gatho ma'ra ya gamfri nehe.

19 Nehe 'yaphũ Ajuã por guequi, pa nu xcrá ñã, ga ñã nsi ra ntsu ni ra ntsa, ne go gue'a da 'raca ya noya pa ga mamba rá noya'a ngu nú'a xa

'ñutcagui, nú'a hinxqui fãdi.

20 Nugui rá 'mehngui Ajuã pa ga mamba nuna rá maça noya'a, masque núbya dí ofadi pe dí mamba rá noya. Hangué 'yaphũ Ajuã pa ga mamba rá noya'a ngu rí 'ñepqui ga ma nsinque ra ntsu.

Ya nzenjua pehna ra apostol Pablo mi uadi ra carta

21 Pa gui pahũ de ma 'befi ne te gra 'bui de guecua, nuni ra cu Tiquico go guehni ma da xi'ahũ gatho. Nuni ma zi cuhũ go guehni 'nará hoga mefi ma Zidadahũ.

22 Dí pehn'ahũbũ pa da xi'ahũ te gra 'bũheua ne pa da hñup'a ri mũihũ.

23 Ajuã ma Dadahũ ne ma zi Hmuhũ ra Jesucristo da jap'ahũ ne gatho ma'ra ya cu pa gui 'bũhũ te rá 'ñientho, ne da max'ahũ pa gui mpe'tsua hmãtehũ 'na ngu ma'na ne pa gui pe'tshũ ndunthi ra jamfri.

24 Ajuã da japabi gatho nú'ũ to'o ri mãdi ma zi Hmuhũ ra Jesucristo co 'nara hmãte nú'a hinhya'mũ da uadi. Njabũ gue'a.